

Deeltijdarbeid: instrument voor herverdeling van arbeid?

DRS. M. BRUYN-HUNDT

In een artikel in *ESB* van 4 februari jl. over deeltijdarbeid 1) komen drs. A. van der Veen en drs. S. IJ. Roosma tot de conclusie dat deeltijdarbeid als instrument van herverdeling waarschijnlijk geen goed instrument is, omdat:

- het stimuleren van deeltijdarbeid wel eens tot een vergroting van het arbeidsaanbod van gehuwde vrouwen zou kunnen leiden waardoor de werkloosheid misschien nog groter zou worden dan zij nu al is;
- door deeltijdarbeid een werkende elite zou kunnen ontstaan van gezinnen of samenlevingsverbanden waarin twee partners werken.

De auteurs hebben geen duidelijke probleemstelling. Als men spreekt over deeltijdarbeid als instrument van herverdeling van arbeid kan ik mij daarbij drie verschillende probleemstellingen voorstellen:

- herverdeling van betaald werk over betaald werkzamen en geregistreerde (langdurig) werklozen;
- herverdeling van betaald werk over betaald werkzamen en werkzoekenden;
- herverdeling van betaald werk over betaald werkzamen en een deel van de werkzoekenden.

Uit hun conclusies aan het eind van hun artikel leid ik af dat schrijvers de laatste probleemstelling op het oog hebben gehad. Zij stellen aan het slot van hun betoog immers dat de huidige deeltijdarbeidsmarkt wordt gedomineerd door gehuwde vrouwen, waardoor anderen die door middel van herverdeling een plaats in het arbeidsproces zouden willen innemen in hun gedachtengang blijkbaar verdrongen worden. Ter geruststelling van de schrijvers kan worden verwezen naar een in 1980 gehouden experiment, waarbij werknemers die vrijwillig een deeltijdarbeidsplaats aanvaardden een tegemoetkoming kregen in het gederfde loon van 60% gedurende het eerste halfjaar en 30% gedurende het tweede halfjaar 2). De regeling stond ook open voor werklozen. De opgesplitste banen worden voor het overgrote deel door vrouwen bezet. Mannen, ook werkloze mannen, voelen blijkbaar weinig voor deeltijdarbeid. Toch concluderen Van der Veen en Roosma: „Herverdeling vergt derhalve een instrumen-

tarium om de verdeling van arbeid rechtvaardiger te doen verlopen. Andere vormen van arbeidstijdverkorting die een veel algemenere werking hebben zouden moeten worden afgewogen tegen het bevorderen van deeltijdarbeid”. De auteurs vinden het kennelijk niet rechtvaardig als vrouwen, onder wie de geregistreerde werkloosheid twee maal zo hoog is als onder mannen, een stuk werkgelegenheid krijgen, dat door mannen niet of zeer weinig geambieerd wordt.

De angst van schrijvers dat door het stimuleren van deeltijdarbeid de werkloosheid groter zou worden, kan ik geheel wegnemen. Zij verstaan onder een part-timer „iemand die minder dan 25 uur per week werkt”. Mensen die zulke banen zoeken worden nooit als werkloos geregistreerd omdat, zoals iedere maand weer te lezen staat in de *Sociale Maandstatistiek*: „Tot de geregistreerde werklozen worden gerekend personen die niet ouder zijn dan 64 jaar, geen arbeidsverhouding hebben en voor bemiddeling naar arbeid in loondienst (of op uitzendbasis) als volledige werkkring, d.w.z. voor minimaal 25 uur per week beschikbaar zijn”.

Van der Veen en Roosma vermelden voorts de resultaten van een Duitse enquête in 4.151 Westduitse industriële ondernemingen. Daarbij werd onder meer gevraagd naar de voor- en nadelen van deeltijdarbeid in vergelijking met full-time arbeid. Het is jammer dat de genoemde voor- en nadelen niet gesplitst zijn naar bedrijven die wel en bedrijven die geen deeltijdwerkers in dienst hebben. Een Amerikaans onderzoek 3), waarbij deze splitsing naar wel- en niet-gebruikers wel plaatsvond, wijst uit dat niet-gebruikers negatiever oordelen over deeltijdarbeid dan wel-gebruikers. De Raad van Centrale Ondernemingsorganisaties beveelt in zijn rapport van december 1980 deeltijdarbeid aan als meest gewenste vorm van arbeidstijdverkorting, omdat van deze vorm van arbeidstijdverkorting de minste nadelige effecten op de kosten per eenheid produkt worden verwacht en het hier gaat om een vorm van arbeidstijdverkorting die variabel is, die niet leidt tot een doorbraak van de 40-urige werkweek.

Minister Albada merkte vorig jaar in een discussie met de Vaste Kamercommissie voor Sociale Zaken op: „Wat de

verdeling van arbeid betreft is geen onderwerp mooier dan deeltijdarbeid. Dat heeft het aardige voordeel dat er meer mensen aan het werk komen en er tegelijkertijd sprake is van arbeidstijdverkorting die niet onmiddellijk vertaald wordt in veel hogere kosten per uur” 4).

Ten slotte lijkt de vrees dat deeltijdarbeid tot een werkende elite leidt, mij ongegrond als men de positie van deeltijdwerkers nader beschouwt. Uit het tweede EDO-rapport 5) blijkt dat van de in deeltijd werkende vrouwen 15% geen partner heeft en 3,9% een partner die niet werkt. Bij het schoonmaakpersoneel, dat afzonderlijk in de enquête is vermeld, waren deze percentages nog hoger: 68,6% van alle bij de overheid in deeltijd werkende vrouwen zaten in de laagste van de zes functie/salarisniveaus vergeleken met 23,2% van alle full-time werkende mannen. Uit de *Arbeidskrachtentelling 1975* blijkt dat 49% van het schoonmaakpersoneel, 48% van het huishoudelijk en verzorgend personeel, 22% van het personeel in de confectie-industrie en 21% van het verkopend personeel in deeltijd werkt. Voor zover Van der Veen en Roosma van mening blijven dat samenvoeging van een full-time- en een deeltijdinkomen binnen één leefgemeenschap tot een werkende elite leidt, zou het wellicht de moeite waard zijn de beschuldigende vinger nu eens niet uit te strekken naar de in deeltijd werkende vrouw, maar te onderzoeken of het niet rechtvaardiger zou zijn als het gezinsinkomen zou worden opgebouwd uit twee deeltijdinkomens, met andere woorden, een beschuldigende vinger uit te strekken naar de full-time werkende partner van de deeltijdwerker.

M. Bruyn-Hundt

1) Drs. A. van der Veen en drs. S. IJ. Roosma, Deeltijdarbeid: instrument voor herverdeling van arbeid?, *ESB*, 4 februari 1981, blz. 104-108.

2) Persbericht 81/12 van 22 januari 1981 van het Ministerie van Sociale Zaken.

3) S. D. Nollen e.a., *Permanent part-time employment — the manager's perspective*, Praeger, New York, 1978.

4) Handelingen Tweede Kamer, zitting 1979-1980, OCV 18/21, januari 1980.

5) *Emancipatie en deeltijdarbeid als aspecten van het overheidspersoneelsbeleid*, rapport no. 2, Staatsuitgeverij, 1980.

Naschrift

Ook wij vinden het rechtvaardiger als het gezinsinkomen zou worden opgebouwd uit twee deeltijdinkomens. In tegenstelling tot mev. Bruyn-Hundt menen wij echter dat het bevorderen van deeltijdbanen een niet goed doordacht instrument is en dat juist een algemener werkende vorm van arbeidstijdverkorting meer kansen schept voor vrouwen en werklozen.

De reactie op ons artikel wordt erg eng toegespitst op vrouwen, terwijl in ons stuk deeltijdarbeid verbreed wordt naar verschillende groepen op de arbeids-

markt, zoals blijkt uit de paragraaf over het aanbod van deeltijdarbeid. Het verwijt dat onze probleemstelling van herverdeling niet duidelijk zou zijn, is daarom niet relevant. Wij stellen dat er een instrument moet komen dat arbeid rechtvaardig verdeelt, en niet zoals mevr. Bruyn-Hundt schrijft: rechtvaardiger, hetgeen impliceert dat wij vrouwen zouden willen aanpakken.

Wij zouden bang zijn dat door het stimuleren van deeltijdarbeid de werkloosheid groter wordt, namelijk door een groter aanbod van vrouwen. Dat is incorrect weergegeven. Behalve positieve effecten vermelden wij o.a. frictiewerkloosheid (dus geen registratie) en, wat veel belangrijker is, wij benadrukken dat de inkomens- en bestedingseffecten van meer deeltijders belangrijke gevolgen kunnen hebben voor werkgelegenheid, prijsstabiliteit en economische groei. Deeltijdarbeid in Nederland ontwikkelt zich namelijk bij een vrijwel gelijkblijvende totale werkgelegenheid; dit in tegenstelling tot de ontwikkelingen in de Angelsaksische landen in de afgelopen 20 jaar. Vandaar dat verder belangrijk is hoe potentiële deeltijders reageren op de algemene conjunctuur. Zullen mannen arbeidstijd afstaan aan vrouwen, of juist niet bij een dalend inkomen? Zullen jongeren (de werklozen van de toekomst en niet de gehuwde vrouwen) zich op de deeltijdmarkt richten of niet bij een hogere werkloosheid?

Volgens mevr. Bruyn-Hundt is het juist goed dat mannen weinig voelen voor deeltijdbanen. Vrouwen kunnen immers hun rechtvaardige eisen voor werk dan laten spreken. Macro gezien kan dit niet bij gelijkblijvende totale werkgelegenheid. Mannen moeten dan wel arbeidstijd afstaan. Wat nu echter gebeurt in Nederland is, dat er een substitutie plaatsvindt van traditioneel mannelijke beroepsgroepen voor nieuwe (vrouwelijke) beroepen en een toename van deeltijdbanen. Behalve de elitevorming van actieven t.o.v. niet-actieven, kan dit bij gelijkblijvende totale werkgelegenheid elitevorming van werkende partners met zich brengen. Dat deze vrees ongegrond zou zijn leidt mevr. Bruyn-Hundt af uit het tweede EDO-rapport. Afgezien van het feit dat het hier alleen om overheidspersoneel gaat, meldt dit rapport op blz. 40: „Bijna driekwart van de bij het onderzoek betrokken vrouwen heeft een (huwelijks)-partner die 30 uur of meer per week werkt, dus in de meeste gevallen waarschijnlijk een volledige betrekking vervult”.

Het citeren van het Amerikaanse Nollen-rapport, het rapport van de Centrale Ondernemingsorganisaties en Albeda, vinden wij in zoverre onjuist dat wij benadrukt hebben dat het tijd wordt voor meer vergelijkend empirisch onderzoek in plaats van meningen en verwachtingen.

Anne van der Veen
Siebe Roosma